

ПОЛІТИКА ВІКТОРА ОРБАНА ЩОДО КОНСОЛІДАЦІЇ ВЛАДИ В УГОРЩИНІ ЗА ПЕРІОД 2010–2018 РОКІВ

POLICY VIKTOR ORBAN'S ON THE CONSOLIDATION OF THE POWER IN HUNGARY DURING THE PERIOD 2010–2018 YEARS

Бертолон О.О.,

*аспірант кафедри політології і державного управління
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

У статті йдеться про політику угорського Прем'єр-міністра Віктора Орбана у період між 2010 та 2018 роками, яка характеризувалася зміною політичної системи в Угорщині, що існувала в посткомуністичний період, яку угорські політологи назвали «режим Орбана» через згортання демократичних принципів та посилення авторитарних методів уряду при владі, тому нинішня система влади Угорщини регулярно отримує критику з боку офіційного Брюсселя.

Основною причиною зміни політичної системи посттоталітарного періоду Угорщини угорські політологи називають період правління соціалістів із 2002 до 2010 року, що створило передумови для отримання консервативною коаліцією ФІДЕС (Угорським громадянським союзом та Християнсько-демократичною народною партією) конституційної більшості у квітні 2010 року на виборах до Державних зборів Угорщини.

Після перемоги ФІДЕС та обрання главою уряду Віктора Орбана відбулася докорінна зміна Конституції Угорщини. Зокрема, було змінено назву держави, кількісний склад парламенту, виборче законодавство та принципи отримання громадянства.

Одними із особливостей сучасного політичного курсу угорського уряду стали неоднозначні дії, спрямовані на згортання демократичних принципів у країні. Так, світова демократична спільнота закидає В. Орбану та прихильним до нього політичним силам проведення поступової політики авторитаризації, апогеєм чого стала заява угорського Прем'єр-міністра про те, що Угорщина не буде більше дотримуватися ідей ліберальної демократії, а будуватиме своє майбутнє на основі національних інтересів.

Головним пріоритетом своєї зовнішньої політики уряд В. Орбана визначив підтримку закордонної діаспори. Зокрема, протягом 2010–2018 років офіційним Будапештом була створена розгалужена система державних органів управління, які сприяють використанню діаспори як інструмента в реалізації зовнішньої та внутрішньополітичної стратегії держави.

Водночас політика Орбана сприяла пошуку виходу з політичної кризи в Угорщині та підвищенню добробуту населення, що створило передумови для зростання популярності методів управління угорського Глави Уряду в ЄС серед партій консервативного та популістського спрямування.

Ключові слова: Віктор Орбан, Угорщина, політичний режим Орбана, консолідація влади, згортання демократичних принципів, Орбанізація політики.

This article discusses the policies of the Hungarian prime minister Viktor Orban in the period between 2010 and 2018, which was characterized by a change of the political system in Hungary, that existed in post-communist period which the Hungarian political scientist call "regime Orban" – coagulation democratic principles and strengthening of authoritarian methods of government in power, therefore, the current hungarian power system regularly gets criticism from the part of the official Brussels.

The main reason for the change in the political system of the post-totalitarian period of Hungary, Hungarian political scientists call the period of socialist rule from 2002 to 2010, created the prerequisites for the conservative coalition FIDESZ – Hungarian Civil Union and the Christian Democratic People's Party, the April 2010 constitutional majority in the State elections meeting of Hungary.

After the victory of the FIDESZ party and the election of the head of the government of Viktor Orban, a radical change of the Hungarian Constitution took place, in particular the name of the state, the composition of the parliament, the electoral legislation and the principles of citizenship were changed.

One of the features of the Hungarian government's current policy course has been the ambiguous actions to curb democratic principles in the country. Thus, the world democratic community is blaming V. Orban and his political forces for pursuing a gradual authoritarian policy, which is the apogee of the Hungarian Prime Minister's statement that Hungary will no longer adhere to the ideas of liberal democracy, but will build its future on the basis of national interests.

The government of V. Orban defined the support of the foreign diaspora as the main priority of its foreign policy. In particular, during 2010 to 2018, the official Budapest created an extensive system of state governing bodies that facilitate the use of the diaspora as a tool in the implementation of the state's external and internal political strategy.

At the same time, Orban's policies contributed to find an exit from the Hungary political crisis and increased welfare that created background to the increasing the popularity in EU among the parties conservative and populist character methods of the board of Hungarian head of government.

Key words: Viktor Orban, Hungary, Orban's political regime, consolidation of power, winding down of democratic principles, Orbisation of politics.

Постановка проблеми. Упродовж останніх років у Європі у зв'язку із сповільненням темпів економічного зростання та загостренням міграційної кризи спостерігається тенденція до збільшення кількості популістських та ультраправих політичних сил. Згадані процеси сприяють тому, що у політиці окремих урядів ЄС намітилися кроки до згорання демократичних принципів правління у бік авторитарного політичного курсу.

Національно-консервативна партія «Фідес» під керівництвом Віктора Орбана із кінця 1990-х років визначає політичний курс Угорщини. Вперше Орбан очолював Уряд в Угорщині у період 1998–2002 років. Вказаний період запам'ятовується розвитком парламентської демократії та проведенням ліберальних реформ у економіці країни із метою успішної підготовки до вступу Угорщини до Європейського Союзу, що відбулося у травні 2004 року.

Згідно з результатами парламентських виборів у 2010 році В. Орбан вдруге став Прем'єр-міністром Угорщини, при цьому його партія «Фідес» отримала конституційну більшість в Державних зборах країни. Своєю владою чинний угорський Глава Уряду використав для докорінного реформування країни. Зокрема, за допомогою численних заходів він зміг послабити демократичні інститути влади, посилив механізми контролю, а також всупереч жорсткій критиці з боку партнерів у ЄС ввів у дію закони щодо часткового обмеження свободи слова. Проте згідно останніми соціологічними опитуваннями чинного Прем'єра та його партію досі впевнено підтримує більшість виборців Угорщини, що дозволило йому отримати конституційну більшість у парламенті країни на виборах у 2014 та 2018 роках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вказана стаття підготовлена на основі розгляду колективного дослідження представників Інституту політології Центру дослідження суспільних наук Академії наук Угорщини на чолі із відомим угорським політологом, доктором політичних наук, професором Андрашем Корошені, який водночас очолює Товариство угорських політологів (*Magyar politikatudományi társaság*), на тему «Угорська політична система – після чверті століття». Остання частина цього дослідження вийшла друком у 2015 році. Окрім того, під час підготовки матеріалу розглянуто статтю вітчизняного науковця Ігоря Лова у журналі «Віче» «Конституційні зміни в Угорщині 2012 року: основні новації та їх вплив на суспільно-політичний розвиток держави» та статтю польського політолога Петра Гладієвського у журналі «Збруч» «Польська «Орбанізація»?». Що стосується методологічної бази, то при підготовці статті для аналізу сучасних основ політичного режиму Угорщини була

переглянута праця «Політичні режими сучасності: інституційні та процесуальні виміри аналізу» В.С. Литвина.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність досліджень політичного курсу В. Орбана, потребує вирішення проблема сучасного бачення діяльності цього політика у контексті консолідації та централізації влади в Угорщині шляхом зміни політичної системи.

Формулювання цілей статті. Головною метою нашого дослідження є визначення на основі фактичного матеріалу проблемних питань сучасного політичного курсу Прем'єр-міністра Віктора Орбана в Угорщині щодо консолідації та централізації влади в країні шляхом зміни політичної системи, яка існувала у період із 1990 до 2010 року.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна політика Прем'єр-міністра Угорщини Віктора Орбана є об'єктом досліджень багатьох політичних аналітиків, серед яких заслуговує на увагу колективне дослідження представників Інституту політології Центру дослідження суспільних наук Академії наук Угорщини на чолі із відомим угорським політологом, доктором політичних наук, професором Андрашем Корошені під назвою «Угорська політична система після чверті століття».

Видання було презентоване його головним редактором та автором ще у листопаді 2015 року в Угорщині при Дебреценському університеті ім. Л. Кошута.

У даному контексті згаданий А. Корошені у 17 розділі «Три періоди угорської демократії та режим Орбана» свого видання зазначає, що у 2010 році відбулася тотальна зміна політичної системи Угорщини, яка діяла у країні в період після розпаду соціалістичної системи з 1990 до 2010 року. Характеризуючи чинну політичну систему, угорський політолог називає її «режим Орбана», при цьому політологічний термін «режим» використано у негативному значенні, тобто як відображення автором негативного ставлення до авторитарних тенденцій при управлінні владними повноваженнями чинної угорської влади [8, с. 406].

Основною причиною зміни політичної системи посттоталітарного періоду Угорщини А. Корошені називає період правління соціалістів із 2002 до 2010 року, що створило передумови для отримання консервативною коаліцією ФІДЕС (Угорським громадянським союзом та Християнсько-демократичною народною партією) конституційної більшості у квітні 2010 року на виборах до Державних зборів Угорщини [8, с. 407].

Так, підірвав довіру угорського народу до соціалістичного уряду тодішній Прем'єр-міністр країни Ф. Дюрчань, заява якого про те, що для перемоги на минулих виборах правлячій партії довелося

фактично обманювати громадян, представивши стан економіки країни в більш позитивному світлі, ніж це було насправді, потрапила в ЗМІ й стала причиною масових заворушень у Будапешті у жовтні 2006 року та сприяла зниженню популярності угорських лівих та ліберальних сил, а також спричинила докорінну зміну партійної системи країни, зокрема й збільшення популярності право-радикальних сил країни на чолі із партією «Йоббік» («*Рух за кращу Угорщину*»), яка на сьогодні є фактично другою найбільш популярною політичною силою в країні [8, с. 407].

Пояснюючи своє твердження про зміну політичної системи, А. Корошені спирається на аналіз прийнятої нової Конституції Угорщини у квітні 2011 року, яка внесла докорінні зміни у правила політичної гри країни.

Так, відбулося зміна офіційної назви держави. Замість Угорської республіки, яка, на думку представників партії «Фідес», асоціювала країну із колишнім комуністичним минулим, на сьогодні використовується назва «Угорщина». Окрім того, відбулася зміна кількісного складу угорського парламенту (замість 386 депутатів нині в Державних зборах представлені всього 199 народних обранців) [8, с. 408].

Провладною партією «Фідес» були внесені зміни у виборче законодавство. Замість змішаної системи із двох турів, яка передбачала необхідність отримання абсолютної переваги у 50% +1 голос для отримання мандату в мажоритарних округах, нова виборча система у один тур дозволяє отримати перемогу кандидату і у в разі відносної більшості. Ця зміна, на думку А. Корошені, відверто була внесена для забезпечення постійної перемоги правлячої партії «Фідес» та дозволила їй легко сформувати правлячу більшість у новому угорському Парламенті 2014 року [8, с. 409].

Згідно із нормами нового Основного Закону Угорщини про розподіл повноважень державних органів була значно посилена роль виконавчої гілки та особисто Прем'єр-міністра у політичній системі країни. Останньому були надані повноваження з визначення загальної політики угорського уряду, у межах якої він самостійно може скеровувати роботу структур державного управління та ставити завдання перед міністрами та урядом загалом, а також видавати постанови [2].

Посилення виконавчої гілки зумовлює тотальний контроль правлячої угорської партії «Фідес» над Конституційним судом та прокуратурою та робить неможливою рівність усіх гілок влади.

Зрештою, нова Конституція закріпила спрощену процедуру отримання угорського громадянства, визнаючи так зване право крові (*відповідно до якого громадянином Угорщини може стати будь-який етнічний угорець, який народився навіть за межами країни, якщо його предки*

колись мали угорське громадянство) та наділяючи при цьому громадян виборчим правом незалежно від місця проживання [8, с. 409].

Остання норма сприяла тому, що одним із головних пріоритетів своєї зовнішньої політики уряд В. Орбана визначив підтримку закордонної діаспори. Зокрема, протягом 2010–2018 років офіційним Будапештом була створена розгалужена система державних органів управління, які і нині сприяють використанню діаспори як інструмента в реалізації зовнішньої та внутрішньополітичної стратегії держави [3].

Окрім того, в Основному Законі Угорщини закріплені окремі відверто консервативні норми, зокрема про те, що сучасна Угорщина є правонаступницею Угорського королівства Святого Іштвана, а християнство є основною релігією угорців. Також Конституція офіційно ставить поза законом одностатеві шлюби та відкриває шлях до заборони абортів [8, с. 409].

Свою ж ідеологічну платформу Прем'єр-міністр Угорщини В. Орбан, за словами угорських політологів, чітко визначив під час щорічного літнього табору в трансільванському місті Байле Тушнад (*Румунія*) в липні 2014 року, де він у ході виступу перед своїми прихильниками зазначив, що глобальні політичні процеси зумовили необхідність відходу в державному управлінні від ідей ліберальної демократії, які не забезпечують сталий економічний розвиток та підвищення рівня життя в Угорщині, замість цього у сучасних умовах угорцям необхідно дотримуватися принципу захисту національних інтересів. При цьому угорський Прем'єр-міністр назвав прикладами ідеальних політичних систем, які необхідно наслідувати, такі країни, як Росія, Сінгапур, Туреччина чи Китай [9].

Зокрема, на думку А. Корошені, такий ідеологічний підхід виявився наслідком ухвалення за наполяганням уряду В. Орбана нового Закону «Про ЗМІ», який встановив значний контроль держави над незалежними засобами масової інформації. Цей Закон викликав значну критику з боку офіційного Брюсселя, правозахисників і журналістського співтовариства Угорщини та ЄС [8, с. 410].

У контексті інформаційно-пропагандистської діяльності А. Корошені відзначає добре побудовану саморекламу чинного угорського Уряду перед виборцями, який для демонстрації ефективності свого політичного курсу та отримання популярності у середовищі угорського населення постійно вирішує певні кризові явища. Зокрема, у 2010–2011 рр. ним було вирішене питання виходу країни із економічної кризи та зупинення девальвації національної валюти – форинта, у 2012–2013 рр. відбувалася боротьба проти намагань офіційного Брюсселя та МВФ диктувати свої умови ведення економічної полі-

тики в Угорщині, у 2015–2016 роках вирішувалося питання боротьби проти міграційної кризи у Європі, а протягом 2017–2018 рр. відбувся активний опір Уряду В. Орбана на міжнародній арені проти набуття чинності нового українського Закону «Про освіту», який угорський Уряд вважає таким, що порушує права національних меншин. При цьому згадані заходи Уряду відбуваються та супроводжуються активною інформаційною підтримкою урядових органів для донесення інформації до населення про так звані успішні результати боротьби Уряду В. Орбана із кризовими ситуаціями [8, с. 416].

Водночас угорськими політичними аналітиками відзначено, що зміна політичної моделі сприяла оздоровленню економіки держави, відновленню зростання заробітних плат, зменшенню тарифів на комунальні послуги. Окрім того, вдалося подолати політичну кризу в державі, а протестні настрої населення значно знизилися [8, с. 419].

У контексті зовнішньої політики автори дослідження окремо звертають увагу на використання чинним Прем'єр-міністром Угорщини «Вишеградської групи» як міждержавного об'єднання для протидії центральним органам ЄС (*Єврокомісії та Раді ЄС*) щодо можливості блокування рішень Брюсселю, зокрема з розподілу мігрантів на території Угорщини, а також із метою лобювання у середовищі ЄС питання необхідності внесення змін до Лісабонської угоди щодо посилення впливу урядів національних держав на прийняття рішення усередині Європейського Співтовариства [8, с. 412].

Підсумовуючи, автори зазначають, що, незважаючи на жваву критику з боку США та ЄС, політичний система В. Орбана сьогодні працює досить ефективно та в найближчій перспективі не передбачається її заміна в Угорщині. Окрім того, консервативний політичний курс угорського Прем'єра став досить популярним серед партій християнсько-консервативного типу за наслідкуванням (зокрема й чинною польською владною партією «Право і справедливість») [8, с. 412].

Таким чином, політичний курс В. Орбана в Угорщині породив новий політичний термін у Європі, яким є слово «орбанізація» [1], що

передбачає відмову підпорядкування офіційному Брюсселю, посилення державного управління інститутами демократії та реформу державного сектора у бік централізації, звернення до консервативних традицій держави. Водночас основним недоліком орбанізації угорські аналітики називають згортання демократичних принципів правління та посилення авторитарних тенденцій. Це відзначається й міжнародними організаціями, які досліджують рівень демократії у регіоні.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Унаслідок тривалої політичної кризи в Угорщині у період із 2006 до 2010 року національно-консервативна партія «Фідес» під керівництвом Віктора Орбана отримала конституційну більшість в угорському Парламенті. Угорський Прем'єр-міністр здійснив тотальну зміну політичної системи країни, яка існувала у період з 1990 до 2010 року. Зокрема, була прийнята нова Конституція країни, де значно посилилась роль виконавчої гілки та особисто Прем'єр-міністра у політичній системі країни. Через це угорські політологи називають чинну політичну систему в Угорщині «режим Орбана».

Особливостями сучасного політичного курсу угорського Уряду стали неоднозначні дії, спрямовані на згортання демократичних принципів у країні. Так, світова демократична спільнота закидає В. Орбану та прихильним до нього політичним силам проведення поступової політики авторитаризації, апогеєм чого стала заява угорського Прем'єр-міністра про те, що Угорщина не буде більше дотримуватися ідей ліберальної демократії, а будуватиме своє майбутнє на основі національних інтересів.

Водночас політичний курс угорського Прем'єр-міністра посприяв виходу країни із політичної кризи, оздоровленню економіки держави, відновленню зростання заробітних плат, зменшенню тарифів на комунальні послуги. Згадані обставини сприяли популяризації дій В. Орбана у рамках ЄС серед політичних партій націонал-консервативного та популістського спрямування та породженню нового політичного терміна, який характеризує наслідування політичних методів угорського Глави Уряду під назвою «Орбанізація».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гладієвський П. Польська «Орбанізація»? Збруч, 2015. URL: <http://zbruc.eu/node/45100/>.
2. Ілов І. Конституційні зміни в Угорщині 2012 року: основні новації та їх вплив на суспільно-політичний розвиток держави. *Віче*. №4, 2013. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/3526/>.
3. Мартин В. Українсько-угорська безкомпромісність. *Дзеркало тижня*. 2012. № 1. С. 8.
4. Коваль А. Кубик Рубика для Орбана. *Зеркало недели*. 2012. № 3. URL: http://dt.ua/POLITICS/kubik_rubika_dlya_orbana_bryussel_obureniy_zakonodavchimi_novelami_budapeshta-96391.html.
5. Т. Корнійчук, І. Куса. Що таке «неліберальна демократія» і як її запроваджують в Угорщині? URL: <http://ji-magazine.lviv.ua/2018/scho-take-neliberalna-demokratiya.htm>.
6. Савчин М. Демократія і конституційна легітимність: проблеми теорії та практики. *Віче*. 2010. № 22. С. 21–24.

7. В.С. Литвин. Політичні режими сучасності : інституційні та процесуальні виміри аналізу : навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 632 с.

8. A magyar politikai rendszer – negyedszázad után, szerkesztette Körösi András, Osiris – MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet, Budapest, 2015. 428 o.

9. Orbán V. A munkaalapú állam korszaka következik. 2014. URL: <https://www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/a-munkaalapu-allam-korszaka-kovetkezik>.